

Här bodde i forna tider 13 familjer med barn. I dag är det tyst och öde och inom kort blir "Staten" i Hummelstad öv för brandkåren i Ankarsrum. Den lilla byggnaden t. h., den s. k. klockboden, bar förr vällingklockan. Klockan finns men klockboden och närliggande vedbodan kommer även att ingå i brasan.

Sekelgammal statarbostad ska brännas i Hummelstad — *Veteraner berättar minnen* —

Nu skall hela rasket brännas. Nu skall Staten bort och det inom en snar framtid, eller så fort snötäcket omkring den sekelgamla byggnaden i Hummelstad sjunkit ihop så pass att Bo Strömbäcks mannar i Ankarsrums brandkår utan olägenhet kan företa de säkerhetsåtgärder som krävs innan man fuffar på. För även om "Staten" i Hummelstad utgör ett minnesmärke över forna dagars statarliv, så finns det inga möjligheter att bevara den gamla byggnaden åt framtiden. Den är alltför illa åtgången av tidens tand, obebodd sedan många år.

Den siste inneväranen, f. lant- och redan då var återstoden av byggnaden i dåligt skick. Nu bor arbetaren Hjalmar Karlsson, lämnade sin lilla lägenhet i byggnadens östra del för ca 2 år sedan Hjalmar Karlsson på Ekliden i Ankarsrum och den vitale 82-åringen ångrar inte utbytet av vistelseort på ålderns höst.

— Huset skulle ha varit borta ur bybilden för länge sedan, anser

byggmästare Einar Johnsson, ansvarig för Domänverkets byggnader inom Tjusts revir. — Men vissa omständigheter har gjort att det hela dragit ut på tiden, även om man från Domänverkets sida varit helt införstådda med att byggnaden i sitt nuvarande skick inte varit någon prydnad. Ett veritabelt kråkslott, som det inte finns någon realisation i att försöka bevara. En renovering skulle kosta lika mycket som att bygga nytt. Man är inga kulturförstörare inom Domänverket. Man bevarar många byggnader inom sitt verksamhetsområde. Men då gäller det i regel mindre byggnader som kan bli utmärkta sommarbo-städer och som det med rimliga ekonomiska insatser går att bevara. Så är inte förhållandet med Staten i Hummelstad och nu skall den som sagt bort och det skulle egentligen ha varit gjort för länge sedan.

Hur gammal Hummelstads stator-länga är är svårt att få klara papper på. Huset har byggts om många gånger sedan början på 1800-talet. Men det troliga är att stommen eller delar därav är ännu äldre. Årtalet 1810 finns inristat på en stock och det har antagligen satts dit av någon snickare som ville ge framtiden en hållpunkt. Huset fick dock sin nuvarande yttre form under den s. k. Ankarstumtiden då bruket ägde flera gårdar i norra Hallingeberg.

De som nu är gamla och har minnen från Hummelstad kan berätta om tider då det bodde 13 familjer i byggnaden. Varje familj hade ett s. k. järnspiselrum och med dåtidens barnkullar, som kunde vara över tiotalet så blev det trångt. 82-årige f. lantbrukaren Henning Johansson, Stormbo, har tecknat ned minnen från sin barndom. Han är född i Hummelstad 1888 och har bott där som barn. Då fanns det i Staten, Grindstugan och Klockarestugan, sammanlagt 16 familjer. Henning Johansson minns själv att han hade 30 lekknarrar. Det var alltså inte lika folktomt som idag. Förutom de 16 familjerna som alla var sysselsatta på gården fanns det ett mejeri i Hummelstad och personalen där ökade på antalet sysselsatta och boende på gården.

Omkring sekelskiftet övergick Hummelstads gård och därmed Staten till nya ägare och nuvarande ägare är Kronan med Domänverket som förvaltande organ.

F. lantarbetaren Hjalmar Karlsson

Henning Johansson, Stormbo, nu bosatt på Ekliden, är född på Hummelstads gård och vet det mesta om Staten. Han har skrivit ned sina minnen och de utgör ovärderliga dokument för den som vill veta mera om forna tiders arbetsliv.

har bott i Staten i nära 50 år. Någon gång mellan 1910 och 1920 kom han till Hummelstad och tog tjänst som s. k. stallare vilket innebar att han hade ansvaret för gårdens många hästar. Men i jobbet ingick även att vara kördränk, som det hette på den tiden, och det blev långa och påfrestande dagsverken att luffa efter harv, såmaskin eller plog.

— Om jag hade 5 öre för varje mil jag luffat på Hummelstads ägor vore jag en rik man, säger Hjalmar Karlsson, när han sitter i sitt trivsamma rum på Ekliden och drar sig till minnes de många åren i Hummelstad.

Vägglösen ett problem

När min hustru Emmy och jag som unga flyttade in i Staten blev det första jobbet att försöka befria lägenheten från vägglöss.

Vi hade inget annat än att riva ned tapeterna och det dråsade ned mängder med de ovälkomna rums-kamraterna. Vi sopade upp dem så gott det gick och brände för fullt i järnspisen i köket. Efter en ihärdig kamp fick man bukt med eländet genom att skura och tvätta och använda skarpa tvättmedel, och sedan man satt upp nya tapeter blev det ganska skapligt tycker Hjalmar

Karlsson, när han tänker tillbaka på sina första dagar som innevärdare i Staten. På senare år har man inte sett till någon vägglius. De tillhör en gången epok.

Under sitt halvsekel som hyresgäst i Staten har Hjalmar Karlsson haft många grannar. Man lät bygga om huset i början av seklet och när Hjalmar Karlsson och hans Emmy med barn flyttade in var man totalt 7 familjer. Och sänjan var i regel god, även om det hade sina problem med de stora barnkullarna och de små utrymmena. Man använde ju samma trappor och utgångar och det blev givetvis en liten yta att stråla samman på och möjligheter till konflikter. Några bakomöjligheter i de egna lägenheterna hade inte de forna statorn. Därför fanns i fastigheten två bakstugor där man fick turas om att baka. Där fanns ugnar att elda upp och det blev gott bröd, säger Hjalmar Karlsson. Utmärkt som matsäck med Pellerins växtmar-garin och en fläskskiva som sovel.

Knapp men säker försörjning

— Visst blev det lite knappt med försörjet ibland, säger Hjalmar Karlsson vidare, men svälta behövde man aldrig som stator. Man hade sin

stat som bestod av 200 kg vete, 400 kg råg, 150 kg havre — till grisen — och till detta kom 4 hl potatis, 2 liter sötmjolk och 3 liter skummad mjölk. Senare ändrade man på siffrorna så att sötmjölken blev tre liter och skummjölken 2 liter. Något att tänka på idag då man strävar efter att få så mager mjölk som möjligt i dricksglasen. Då var det motsatsen. Fet mjölk var en gudagåva för stataren och hans barnaskara. En eller två grisar föddes upp och blev ett välkommet tillskott i skafferiet. Problemet var då liksom nu att få kontanterna att räcka och förutsättningarna var dåliga. Under 100-lappen i månaden höll sig i regel kontantlönen och det blev inget överskott i plånboken.

Hummelstads skola numera nedlagd hämtade större delen av sina elever från Staten i Hummelstad och på Henning Johanssons tid fick man vandra till en skola vid Svartsmörja. Då fanns inte ens skolan i Hummelstad. Men någon elevbrist var det inte fråga om, de många och barnrika familjerna på Hummelstads gård skötte om att lärarna hade fullt i klassen.

För att återgå till Staten så eldade man både med ved och torv. I en del av rummen fanns s. k. torvgaltar och här fick man bränsle från en torvmosse på gården. Torven pressades samman och torkades till något som idag skulle kallas torvbriketter och sedan de soltorkat blev det ett bra bränsle.

— Elljus fick vi någon gång på 1930-talet, säger Hjalmar Karlsson och det var ett himmelrike. Förut var det svårt att hålla upplyst i trappor och korridorer med fotogenlampor och man fick i regel använda de förr så allmänna felixlyktorna när man vid femtiden på morgonen började sitt arbetsskift i ladugård och stall.

Förutom att själva bostadsbyggnaden nu bokstavligen går upp i rök så försvinner även de gamla vedbodarna och den runda klockboden som på sitt tak hade en ställning för värlingklockan. Klockan har Domänverket tagit hand om, säger Hjalmar Karlsson och ställningen fick jag till ved. Och det tycker han var en god lösning. Klockan hade han inga angenäma minnen av. Den hade klämtat till slit och släp, men veden värmde gott i spisen under hans sista år som innevärdare i Staten. Redan för ett halvsekel sedan fanns det planer på att riva den gamla byggnaden i Hummelstad. Men den överlevde den dödsdomen betydligt längre än man räknat med. Men nu är det sorti för gott inom en snar framtid.

Huset är en typisk exponent för

forna tiders arbetarbostäder inte bara på landet utan även i tätorterna. Och visst finns det historia väl värd att bevaras i den gamla byggnaden, där 100-tals människor fötts och där lika många ödat många av sina idoga arbetsår. De blankslitna trappräckena minner om de många valkiga händer som stött sig mot dem efter lång arbetsdag, om generationers barnkullar som åkt den traditionella trappräcksleken, om människooöden helt olika vår tid.

Men man måste förstå Domänverket. Det finns inga möjligheter att bevara huset och även om det har ett naturskönt läge så blir det ännu fagrare i omgivningen när det gamla rucklet försvinner.

Text och foto: Cal